Iseäranis suur on Saksa maa koolide poolest. Neid on sääl mitmet moodi küllalt, alamaid ja ülemaid, wäiksemaid ja suuremaid, pahemaid ja paremaid. Töö koolide kasuks on wäga elaw ja waimustatud. Ülem asi ja kõige õpetuse põhi on muidugi igal maal rahwa-koolid. Ehk küll Saksa maalgi nende poolest lugu kõige paremal korral ei seisa, kui wõiks soowida, siiski peab ütlema, et rahwakoolid sääl pea kõigist teistest maadest ette käiwad. Pääle selle on õpetus sääl rahwale nii armsaks läinud, et keegi oma last koolitamata ei jäta. Kui rohkem wõimalik ei ole, siis peab laps ometi külakoolist ehk linnas mõnest alamast koolist läbi käima. Kooliõpetust kergitab see wäga, et alamates koolides üksi emakeelt õpetatakse ja wõeraste keelte õppimine ülemate koolide hooleks jäetakse, kus ka emakeeli õpetus on. See on uus märk meie koolidele, et Eesti emakeeli nendes peaks õpetust antama ja et see mitte hää ei ole, kui küla- ja kihelkonna-koolides aeg wõeraste keelte õppimiseks ära kulub, mis meie juures üsna tihti sünnib. Rahwakoolid peawad häid inimesi kaswatama, selle pärast peab õpetus lapsele emakeele läbi südamesse mõjuma.

Kiri Rumänia maast ja rahwast.

Kui meie soldatid, kes wõeral maal käiwad nimelt sõdade ajal, hästi haritud oleksiwad, siis wõiksiwad nad mõndagi jutustada. Mitmed kroonu-mehed, kes kaua aega teenimas on olnud, jutustawad ka mõndagi, aga nende jutt wõerastest maadest ja rahwastest on enamiste ikka tõe ja walega segatud, sest et nad imelikkude sõnumitega tahawad näidata, mis nemad kõik juba ära näinud, kuulnud ja kus nad kõik ära käinud. Nemad tahawad kuuljate kõrwu kutistada ja sääl juures oma auu üles näidata. Iga reisilugu aga peab kõneledud ehk jutustatud saama selle nõuuga, et kuuljad ehk lugejad temast uudist kuuleksiwad ehk loeksiwad ja meie rahwa elu wõeraste omaga kõrwu paneksiwad ja

Eesti rahwa Kasuline Kalender 1880 k. 28

õpiksiwad, mis poolest wõeras rahwas meitest ees ehk taga on, et selle järele meie elu täiendada ja tõsta. Olen ise sagedaste kuulnud, kuda iseäranis wanad soldatid ümberseisjatele ja terastele kuuljatele üsna wõimatuid asju ette luiskawad. Nõnda kuulsin kord, kuda wana ja muidu auus sõjamees tõsise näoga seletas: „Mina olin Kaukasia sõjas. Sääl nägin inimesi, kes poolkoerad ja poolinimesed oliwad. Mõned on koguni hobusega, kelle seljas nad sõidawad, kokku kaswanud. Nendega ratsutawad nad nagu wälk edasi, wõtawad waenlased kiñni ja sööwad ära j. n. e." Iga üks, kes wähegi maade tuudmist on õppinud, teab, et see tõsi ei wõi olla.

Noh, hää küll! Minu tädipoeg oli wiimses Wene-Türgi sõjas kroonu ametis wäega ühes. Sagedaste on ta mulle ja teistele sugulastele säält kirjasid kirjutanud, mis ka kaugemal lugeda wõib. Ühe neist tahan siin ära trükkida lasta, kus sees ta oma sugulastele Rumänia maast ja rahwast lühidelt jutustab. Minu tädipoeg on üks neist Eestlastest, kes koolitatud silmaga on Rumänia rahwa elu tähele pannud, sest et ta umbes kaks aastat sääl on elanud ja ka Türgi kuulide all sõja ajal armastusega oma armsa Eesti isamaa pääle tagasi mõtelnud. Kiri on tema oma sõnadega nõnda:

Armsad sugulased!

Täna tahan Teile natuke Rumänia maast kirjutada, kellest ju tihti sõja ajal ajalehtedes lugesite. Rumänia riigi üle walitseb tuttwal wiisil Saksa maalt kutsutud würst Karl I. See maa on meie Wenemaa Bessarabia gubermangu, Austria ja Donau jõe wahel, ja sest et sellest jõest endine Türgi riik hakkas, elas ka meie sõjawägi paar kuud selles maas ja walmistas ennast sääl kuulsaks Donau jõest üleminemiseks ette. Üks wäe jagu, kus hulgas ka mina ajuti ametis olin, jäi kõigeks sõja ajaks siñna.

See maa on enamiste tasane, üksnes üks Karpati mägestiku haru läheb temast läbi. Rahwas elab rohkemast jaost lamba-karja kaswatamisest, ja põldusid ei harita mitte palju rohkem kui igapäewaseks leiwaks waja. Kõige pare-